

miai Kiadónak az Akadémiától való függése is — a nevét nem tekintve — erősen relatív, és nincs is kellőképpen tisztázva.) Ezek a vállalatok a veszteségek pótlására kapnak ugyan bizonyos állami dotációt, ez azonban általában a veszteségeknek csak bizonyos hányadát fedezi. (Az Akadémiai Kiadó vesztesége 1985-ben az Akadémia által preferált könyveken és folyóiratokon kb. 70 millió Ft volt, a dotáció 43 millió.) A fenn maradó veszteséget a kiadók az egyéb tevékenységükből származó bevételből — öndotációval — pótolják. Ezt a megoldást azonban bizonyos határokon túl objektív és szubjektív tényezők egyaránt korlátozzák. Nyilván ezért kényszerült az Akadémiai Kiadó is arra a drasztikus lépésre, hogy 1982 és 1984 között a tudományos könyvek kiadását — a szerzői ívkeret tekintetében — 26%-kal csökkentette (5297—3943). Formailag más, de a lényegét tekintve hasonló, sőt következményeiben még aggasztóbb jelenség tapasztalható az akadémiai folyóirat-kiadásban is.

S ezeket a nehézségeket még csak fokozzák a készletezési korlátozások, a terjesztési gondok, a honoráriumproblémák.

Az előrelépésnek egyik legfőbb feltétele szerintem az említett ellentmondás feloldása. Olyan dotációs rendszer, olyan gazdasági-pénzügyi szabályozók, szervezeti formák kialakítása, amelyek megfelelnek a tudományos könyv- és folyóirat-kiadás sajátos jellegének, de amelyek nincsenek ellentétben a tudományos könyvkiadók-könyvterjesztők érdekelt-ségével sem.

Klanczay Tibor

1. Az Akadémiai Kiadónál legelsősorban az Akadémia égisze alatt, illetve az akadémiai kutatóhelyeken készül, s az országos és akadémiai tervekben prioritást élvező kutatások eredményeinek a publikálását kellene biztosítani. Ezen belül is különösen a nagy nemzeti tudományos feladatok kell hogy számításba jöjjenek: a *nagy szintézisek* (pl. Magyarország története, Magyar zenetörténet, Magyar művészettörténet stb.); a *kulturális és történelmi emlékek* kiadása (történelmi, néprajzi, zenei stb. forráskiadások; a magyar irodalom nagy alkotásainak kritikai kiadásai; műemléki, régészeti topográfiák; nyelvi, folklorisztikai gyűjtések anyagai; Magyarország flórája, faunája stb.).

Hasonló súllyal kell, hogy szerepeljenek olyan — világnyelven megjelenő — művek, melyek a magyar tudományt méltóképpen reprezentálják a nemzetközi arénában, melyek *hazai tudósok jelentős hozzájárulását nyújtják az egyetemes tudomány számára* — bármely tudományszak területén. Előnyt kellene biztosítani olyan idegen nyelven megjelenő műveknek, melyek a nemzeti történelem, irodalom, zene, művészet köréből a hazai jelentőségen messze túlnövő kérdéseket tárgyalnak (pl. Mátyás király, a magyar forradalmak, Bartók stb.). Fontos, hogy ilyen esetekben a nemzeti téma várható nemzetközi sikere, hatása legyen a kiválasztás kritériuma, nem pedig a szerző hazai presztízse.

A nemzeti tudományok terén változatlanul biztosítani kellene monográfiák, értekezések magyar nyelven való megjelentetését, megfelelő *sorozatok* keretében. (A jelenlegi sorozatok számát azonban célszerű lenne csökkenteni, esetleg egyes sorozatok összevonásával, s így a folyamatos megjelenést biztosítani; nem célszerű ugyanis párhuzamosan számos sorozatot futtatni úgy, hogy mindegyikből azután csak négy-öt évenként jelenhet meg egy-egy kötet.) Nem kellene viszont a Kiadónak vállalnia olyan témájú monográfiák vagy értekezések magyar nyelven való megjelentetését, melyek valamely nemzetközi diszciplínához tartoznak. Ezek vagy olyan színvonalúak, hogy megállják a helyüket a nemzetközi versenyben és ez esetben idegen nyelven kell kiadni őket; ha viszont nem, akkor más kiadót keressenek.

Természetesen továbbra is elsőrendű szükséglet, hogy a Kiadó folytassa a *lexikonok és szótárak* kiadását, s kívánatos lenne, hogy legyenek *tudománynépszerűsítő* sorozatai is.

Ez utóbbiak esetében azonban nagy óvatosságot ajánlok: csak valóban áttűtő erejű, s a folyamatossgot biztosítani tudó sorozatot érdemes indítani.

Végül, külön probléma az olyan kiadványok esete, melyek kiadói szempontból előnytelenek, nagy anyagi áldozattal s nem elégséges haszonnal járnak, az Akadémia azonban valamilyen okból kénytelen őket a Kiadóra ráoktrojálni. Ilyenek a különböző nemzetközi kötelezettségekből (multi- és bilaterális egyezményekből) születő művek; az Akadémia rendezésében lezajló nemzetközi kongresszusok aktái és ehhez hasonlók. Ezek kiadásától nem lehet eltekinteni, de el kellene érni, hogy ezek az Akadémiától, vagy a megfelelő nemzetközi szervtől *külön szubvenciót kapjanak*. A székfoglalók számára létesített, s nagy veszteséget jelentő sorozatot viszont célszerű lenne leállítani. A székfoglaló előadások, terjedelmükénél fogva nehézség nélkül helyet kaphatnak a megfelelő szakfolyóiratokban, s hozzájárulhatnak ezzel azok színvonalának emeléséhez.

2. Az eredményes kiadói munka kritériumait illetően mindenekelőtt utalnék a mindenki által közismert, s ezért nem részletezendő problémákra: a nyomda technikai korszerűsítése; a hazai és külföldi terjesztés eredményesebbé tétele stb. Egy további kérdést azonban említeni lehetne:

A kiadói munka nehézségéhez és költségessé tételéhez nagymértékben hozzájárul, hogy a Kiadó általában rendetlen, *nem nyomdakész kéziratot* kap. Ennek következtében a kiadói belső szerkesztőkre óriási feladat hárul, s gyakran ők végeznek el hónapokon keresztül olyan munkákat, melyeket a szerzőknek kellett volna megcsinálniuk. El kellene érni, hogy a Kiadó abszolút kész, egységesített, minden részletben precíz, következetes jelrendszerrel, rövidítésekkel stb. operáló kéziratokat kapjon. Ez esetben fele annyi szerkesztő foglalkoztatása is elegendő lenne. A nem tökéletes kéziratokat vissza kellene adni könyörtelenül a szerzőknek rendbehozásra. A kérdésnek a másik oldala ugyanakkor: a kiadói szerkesztők kénytelenek voltak hozzászokni ahhoz, hogy a kiadvány végső formáját ők alakítják ki, amiből újabb bajok származhatnak: tesznek olyan változtatásokat — gyakran nem is közölve a szerzővel —, melyeket azután a szerző a korrektúrában kénytelen visszaállítani újabb költségeket, vitákat stb. okozva.

3. Az előrelépés technikai, pénzügyi akadályaival nem foglalkozom, mert azok ismeretek Figyelmet kellene azonban szentelni annak is, hogy a Kiadó *lehetetlen munkafeltételek* között dolgozik. Az ország legnagyobb kiadója a város különböző pontjain elhelyezett, s nem megfelelő épületekben, helyiségekben működik, amiből rengeteg időpocsékolás, költség s a kiadványok színvonalában előálló kár származik. Lehetetlen, hogy a kiadói szerkesztőnek a város másik végébe kelljen elmennie, hogy tárgyalhasson a műszaki osztállyal, s ismét máshova, hogy a propagandaosztállyal stb. Mivel ez gyakran lehetetlen, nincs kellő összhang a megfelelő részlegek között, aminek a könyv issza meg a levét. Célnak kellene kitűzni, hogy a Kiadónak végre egy helyen, megfelelő elhelyezése legyen. Tudnám például ajánlani a Károlyi Mihály és Reáltanoda utca sarkán üresen álló nagyszerű Ybl-féle épületet (a volt vízügyi hivatal épületét), mely a város szívében van, köpésnyire az Akadémiai Nyomdától, s melyre évtizedek óta hiába keres a város és a műemléki hivatal gazdát.

Az előrelépés másik fő akadályja a hazai *könyvterjesztési rendszer*. Az Állami Könyvterjesztőnek, sőt még a Kultúrának is jelentős érdemei vannak, de lehetetlen fenntartani monopol helyzetüket. Meg kell teremteni a lehetőséget az önálló export tevékenységre, valamint megteremteni a saját bolthálózatot is. Megfelelő terjesztéssel és propagandával a hatalmas készleteket igenis el lehetne adni. A Kiadó számára roppant előnytelen a folyóiratainak a posta útján való terjesztése is, hiszen a terjesztésért aránytalanul nagy összeget kell a postának adnia.